

SÜLEYMAN RƏHİMOV

MEHMAN

QANUN NƏŞRİYYATI

Süleyman Rəhimov. MEHMAN

Janr: povest

Yaş qrupu: 16+

Ölçü: 130x200 mm

Cild: yumşaq

Səhifə sayı: 496

Naşir: Şahbaz Xuduğlu

Korrektor: Aytən Sədəti

Mətn dizaynı: Ramin Əli

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

[www.fb.com/Qanunpublishing](https://www.facebook.com/Qanunpublishing)

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-706-3

© Qanun Nəşriyyatı, 2025

© Azərnəşr, 1974 nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır

Realist-psixoloji üslubda yazılan əsərdə bölgə prokurorunun həyatı və mübarizəsi təsvir olunur. Qanunun aliliyi uğrunda mübarizə – povestin əsas ideyası sayıla bilər.

Mehman əsərin baş qəhrəmanıdır. O, yazıcının yaratdığı müsbət qəhrəmanlar qalereyasında özünəməxsus yer tutur. Fərdiləşdirilmiş xüsusiyyətlərə malik bu insan portreti milli ədəbiyyatımız üçün də bir qazandır.

MEHMAN

/povest/

I

Tədris hissə müdiri Məlikə xanım onillik məktəb vəsiqəsini Mehmana təqdim edib, ayrılıq əlaməti olaraq, onun boynunu bərk-bərk qucaqladı. Məlikə xanımın qar kimi ağaran pərakəndə saçları Mehmanın şəvə kimi qara qıvrım saçlarına qarışdı.

– Oğlum, – deyə müəllimənin yaşaran gözləri doldu. – Düz on ildir ki, sən bizim bu məktəbdə oxuyursan. Düz, on il əvvəl, sən buraya balaca bir uşaq kimi, çantanı yerlə sürüyə-sürüyə gəlib, indi cavan bir oğlan kimi gədirsən... Bu on ilin çox yarısını, mən özüm sənə dərs vermişəm... Sən mənim sevimli balam olmusan... Bu on ildə məktəbdə mən səni həm əxlaqda, həm də oxumaqda bütün uşaqlara nümunə göstərmişəm... Bu gün mən, məktəbi bitirmək şəhadətnaməsini sənə təqdim edib yola salıram. – Məlikə xanım çəkilib Mehmanın gözlərinin içinə diqqətlə baxdı. – Mənim sənə analıq tövsiyəm vardır, – müəllimə göy damarlı əlini qəti bir qərarla qaldırıb:

– Hər nə sənəti ürəyin sevsə, onun dalınca da gedərsən,
– deyə qeyd etdi, – bu sənin öz işindir!.. Ancaq mənim
sənə çox mühüm bir tapşırıgım vardır... Hər halda, hansı
işdə olursan ol, daxilən-vicdanən pak-təmiz ol!.. Heç kəs
bilməsə, tək bir sən özün bilsən belə, mənəviyyatını gün
kimi saf, ay kimi parlaq saxla! Heç bir zaman bir balaca
nöqtə qədər olsa belə öz ürəyini ləkələmə! – Məlikə xa-
nım qaynayan gözlərini silib əlavə etdi: – Sənin bu dün-
yada iki anan var, birisi səni doğan ana ki, sən ona həmişə
hörmət etməlisən, ikincisi də sənə təlim verən anadır!..
Sən bil ki, bu sözləri sənə anan deyir!..

– Anama qəti söz verirəm, – deyə Mehman öz qara-
saqlı başını müəllimənin qarşısında ehtiramla əydi, – söz
verirəm!..

– Bəli, oğlum, daxili təmizlik, vicdani saflıq insan
üçün böyük vüqardır!.. O, adamı cürətli, alnıaçıq, başı-
uca edər!.. Mənəvi təmizlik, insana məğlubedilməz qüd-
rət, vətən, xalq qarşısında hədsiz bir hörmət verər!..

Bu dünyada insan üçün, hər nə işdə olursa olsun,
ürəyi ləkəli yaşamaqdan da ağır bir şey ola bilməz. Sən
gəncsən, bizim dünyanın mənası məzmunlu, hikmətli və
dərindir!..

Ağsaqlı müəllimə Mehmanın boynunu qucaqlayıb:

– Mənim öz övladım olmayıb, – deyə həyəcanlandı.
– Səndə mən özüm üçün doğma bir bala sifətini tapmı-
şam!..

Mehman müəllimənin göy damarlı əlini eyni ehti-
ramla öpüb vəsiqəsini götürdü. Ağsaqlı müəllimə titrə-
yən şəhadət barmağını uzadıb:

– Unutma ha!.. – deyə son tapşırıq verdi. – Unutma, ləkə çox pis şeydir, heç unutma!.. Ləkə insanı cürətsiz, başısağı edər. Heç kəs bilməsə belə, o, adamı xəcalət tərinin içində boğar, onun rahat yuxusunu göylərə çəkər!.. Bu sözlər indi yersiz görünsə belə, ürəyimdən gəldiyi üçün bir övladım kimi sənə deməli oldum, oğlum!..

II

Məktəbin uzun dəhlizi oğlan-qızla dolmuşdu. Onlardan kimisi qol-qola gəzir, kimisi yığılıb söhbət edir, kimisi onillik məktəbi qurtarmaq vəsiqəsini öz yoldaşına göstərib öyünür, bəzisi də başını aşağı salıb kəsir içində olduğu üçün məktəbdən bikefcə çıxırdı. Bir dəstə tələbə qapı ağzında dayanıb Mehmanın çıxacağını səbirsizliklə gözləyirdi. Onlardan bir çoxu hörmət, bəzisi də qibtə hissi ilə Mehmanın vəsiqəsinə baxmaq istəyirdi. Bunun üçün də hərə bir cür danışır, bir fikir söyləyirdi:

– Ali məktəbi də görək, bizim mülayim Mehman, belə əla qiymətlə qurtaracaqmı?

– Sən baxma, – deyə Mehmanın rəqiblərindən biri etiraz edirdi.

– Ali məktəbdə müəllimlərin gözüne girmək olmaz. Orada möhkəm bilik, polad kimi mətin əsas gərəkdir!

– Məgər Mehmanın biliyi yoxdurmu?

– Bəyəm nə oldu, bircə kərə bir dərstdən də axsamadı, hər tərəfdən onun işi əla gətirdi?!

– Zalım oğlunun baxtı var baxtı! – deyə bir başqası partladı. – Hamı onu sevir, amma məni görəndə elə bil ki, yerdən bir daş götürüb pəncərələrinə çırpmışam!..

– Mehman öz zəhməti, səyi və çalışqanlığı nəticəsində həmişə əlaçı olmuşdur, - deyə ucaboylu gənc oğlan israrla cavab verdi. – Misal var ki, piyada atlıya gülməsə, bağı çatlar!..

– Belə görünür ki, biz pay-piyada olmuşuq, hə?

– Bəli, çalışmayan, dərslərə ciddi fikir verməyən lap piyada qalır!

Tədris hissə müdirinin otağı qarşısında dayanan uşaqlar bu qayda ilə bayaqdan bəriyə danışmış, lakin indi bir az sakitləşmiş, hamısı da gözünü qapıya zilləmişdi. Müəllimə Mehmanı dəhlizə ötürərək qapını çəkib yavaşca örtüdü. “Bəlkə ona bir ali məktəbi tövsiyə etmək lazım idi? Nə üçün mən – hansı sənəti xoşlayırsan onu da seç – dedim?.. Məgər, sənətin özünün adamın gələcək taleyində əhəmiyyəti azdırmı?” Məlikə xanım, uzun bir müddət üçün balasından qoparılan mehriban və müztərib ana kimi ovuna bilmədi.

Yoldaşları Mehmanı dövrəyə alıb vəsiqəsini ona güclə açdırdılar. Bir kənarda üç qızla gəzinən ucaboylu, doluəndamlı, sıx, qarasaçlı Züleyxa yoldaşlarının qolundan yapışib çəkə-çəkə onları da buraya gətirdi.

– Görək vəsiqənizi? – deyə Züleyxa qızara-qızara başını Mehmanın vəsiqəsinə tərəf uzatdı.

– Elə bir şey deyil, – deyə Mehman zərli şəhadətnaməsini qatlamağa, baxan gözlərdən gizlətməyə çalışdı.

– Yemirik ki, Mehman qağa, görək necə qurtarıbsınız? – deyə Züleyxa əlini uzadıb vəsiqəsini aldı. Qızlar hamısı boylanıb şəhadətnaməyə baxmağa başladılar:

– Uyyy, hamısıca, əlaaa, qızzz!..

Burada olan oğlanlar qızardılar, Mehman özü də yamanca pərt oldu.

– Sağ olsun Mehman qağa! – deyə Züleyxa şəhadətnaməni ona qaytardı, – var olsun!..

Mehman pörtüydündən, daha bir söz demədi, vəsiqəni gizlətməyə çalışdı.

Dəhliz boyu səs yayıldı. Uşaqlar bir ucdan buraya gəlməyə başladılar. Mehman birtəhər tələm-tələsik aradan çıxdı. Onuncuya keçən qızlar yenə də gəzinməyə, şaqqıldayıb gülməyə, sonra da söhbətə başlayıb:

– Ay qız Züleyxa; görəsən Mehman nə olacaq? – deyə ona söz atdılar.

– Mənciyəz doktor olacağam, – deyə Züleyxa ağzucu cavab verdi. – O nə olacaq olsun, mənə nə?..

– Niyə sənə nə, ay qız?.. Dörd dəftər qoşma qoşandan sonra, sənə nə?.. İndidən sözündən dönəcəksən?.. Onu da özünlə çək dokturluğa!

– Doktor da yəni bir şeydir?.. Həmişə baxırsan inilti, ah-uf! Həmişə azarlılarla əlləş!..

– Hamısından yaxşı mühəndislikdir, – deyə ayrı bir qız dilləndi.

– Əsrimizin nəbzi texnikadır. Min ilin türkcəşarəsindən başlayıb gələn aciz təbabətdən nə olsun?.. Ölənlər, qalan qalır, dəyirman bildiyin eləyir, çax-çux başın ağrıdır!..

– Mühəndislik üçün gərək riyaziyyatdan başın çıxsın, – deyə bir başqası yırğalandı. – Sən də ki, cəbrə gələndə, doğrudan da, böyük bir cəbrə düşürsən!..

– Ona baxma, bu yayı anam müəllim tutacaq, hazır-
laşacağam, imtahanın qıl körpüsündən nəzirsiz-niyazsız
oynaya oynaya keçəcəyəm!..

O biri yanda dayanan yastı bir qız dilləndi:

– Mühəndis də bir şeydir, ay qız? – O, yanına-yanına
başını buladı. – Həmişə mazutda, həmişə dəmirdə, hə-
mişə tozda-torpaqda, qumda-əhəngdə!.. Gedirsən onlar
işləyən yerdə baş açmırsan ki, fəhləsi kimdir, mühəndisi
kim? Mən bu gün kimi tərtəmiz müəllimdən olacağam.
Gündə dörd-beş saat ayaq üstə dərslərini de, üç ay yayı da
get, kefin istəyən yaylaqlarda dincəl, canına qulluq elə!

Qızlardan üçüncü birisi etiraz edib:

– Pah, tapdın, – dedi, – çənə-boğaz müəllim. Adamın
çənəsi yuxuda da durmaz ki, hey dörd divar arasında səs-
küy içində, az qala adamın beyni partlayır!..

– Bəs onda sən nə olacaqsan, ay qız?

– Mən artistka olacağam!.. İndi məktəbin səhnəsinə
çıxıram, bu üzümüdə gələn il də dramının studiyasına
yazılacağam... Qoy salondan səhnəyə sarı o qədər əl vur-
sunlar ki, o qədər əl vursunlar ki!

– Allah özü saxlasın, sənə o ənlilik-kirşanını! Gündə
özgənin saçını keçir başına, gündə toy qurub ərə get! Nə
var, nə var mən də bu dünyada özümə sənət tapmışam?..
Bir dəfə anamın yanında bu barədə söhbət açıldı, az qala
arvad durub evi başımıza uçurmuşdu... Dediymə də
peşman oldum!

– Ay qız, hələ onuncunu qurtarmağa çox var, – deyə
şuxluq edən başqa bir qız söz atdı, – mühəndislik də,
doktorluq da, lap səhnə sənətkarlığının özü də bizim

üçün çox-çox gərəklidir!.. Ancaq hələ bir sizləri görək!.. Görək hələ kim svidaniyadan, yəni görüş məntəqəsindən sağ-salamat qayıdacaq, kim qayıtmayıb oradan o yana birbaşa ərə gedəcək?..

– Məsələn, kim görüş məntəqəsindən qayıtmayacaq, qız?

Hamı dönüb Züleyxanın üzünə baxdı:

– Qurbanın ollam, ay qız! Mehmanın ollam, ay balam!”

– Onda bəs niyə radioda oxumursan, ay qız?

– Elə hazırlayıram ki, “Mehman və Züleyxa” havasını radiodan bütün dünyaya oxuyam!..

– Ay qız, əskik-əskik danışmayın, Allah ətinizi töksün, – deyə Züleyxa öz rəfiqələrini çəkib onu dövrəyə alan qızların əhatəsindən çıxdı.

Qızlar bir də zarafata girib Züleyxa tərəfə söz yağdırmağa başladılar:

– Daha Mehman gəlməyəcək!

– Bir də Mehman görünməyəcək!

– Ay qız, Züleyxa özüdür. Mehman üçün oxuyan, yoxsa Mehman yatsa da yuxusuna bu Züleyxa girməz!..

– Bəs bu arada quş kimi qanad çalan məktublar?

– Heç bir məktubdan bir xəbər varmı?.. Kağızlar hey bir ucdan “Züleyxadan – Mehmana” qanad çala-çala gəlir, ancaq heç bilmirsən hansı hara düşür?..

Züleyxa o yandan bəriyə qızların üstünə çıxmırdı.

– Heç kəs heçcə bir kəsin işinə qarışmasın!.. Yoxsa siz bu sözü saqqız kimi çeynəməkdən böyük bir həzz alırsınız?